INFORMACJE NAUKOWE

NOTATKA NA TEMAT WĄTPLIWOŚCI PRAWNYCH ZWIĄZANYCH Z POSTANOWIENIEM SĄDU NAJWYŻSZEGO Z 2 SIERPNIA 2018 R. (SYGN. III UZP 4/18) W KONTEKŚCIE PRAWA POLSKIEGO

NOTE ON THE LEGAL DOUBTS RELATED TO THE DECISION OF THE SUPREME COURT OF 2 AUGUST 2018 (REF. NO. III UZP 4/18) IN THE CONTEXT OF THE POLISH LAW

The note points to the fact that the interpretation of Article 734 and Article 755 of the Code of Civil Procedure adopted by the Supreme Court in its decision of 2 August 2018 (ref. no. III UZP 4/18) finds no confirmation in the jurisprudence of the Polish courts.

Słowa kluczowe: notatka, Sąd Najwyższy, postanowienie, prawo polskie

Key words: note, Supreme Court, decision, Polish law

I. PRZEDMIOT NOTATKI

W notatce przedstawiono wątpliwości prawne, które na tle prawa polskiego rodzi postanowienie Sądu Najwyższego z 2 sierpnia 2018 r. (sygn. III UZP 4/18). Poza przedmiotem notatki znajdują się problemy wynikające z tego postanowienia, które związane są z prawem Unii Europejskiej.

II. PROBLEMY PRAWNE ZWIĄZANE Z POSTANOWIENIEM SN Z 2 SIERPNIA 2018 R. (SYGN. III UZP 4/18)

1. Przedmiot zabezpieczenia

Zgodnie z ustawą z dnia 17 listopada 1964 r. — Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1360; dalej: k.p.c.) przedmiotem zabezpieczenia mogą być nie tylko procesowe roszczenia pieniężne, ale także procesowe roszczenia niepie-

niężne (art. 755 k.p.c.)¹. Pojęcie „roszczenia niepieniężnego” pozostaje zaś w opozycji do „roszczenia pieniężnego”, za które w judykaturze uważa się roszczenie o zasądzenie określonej kwoty pieniężnej². Innymi słowy, należy przyjąć, że art. 755 k.p.c. reguluje zasady zabezpieczenia wszelkich roszczeń, które nie są roszczeniami o zasądzenie kwoty pieniężnej.

Odnosząc przedstawione uwagi do postanowienia SN z 2 sierpnia 2018 r. należy zauważyć, że przedmiotem postępowania w sprawie, w której to postanowienie zapadło, jest zagadnienie prawne przedstawione w postanowieniu Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych SN z 18 lipca 2018 r. (sygn. akt III UZ 10/18). Mając na uwadze, że SN, przyjmując do rozpoznania zagadnienie prawne, nie rozstrzyga o roszczeniu, które jest dochodzone w postępowaniu, w wyniku którego to zagadnienie prawne powstało³, zastosowanie art. 755 k.p.c. w sprawie o sygn. III UZP 4/18 może budzić uzasadnione wątpliwości. Innymi słowy, z uwagi na to, że zagadnienie prawne nie jest roszczeniem, wydaje się, że art. 755 k.p.c. nie daje dostatecznych podstaw do ustanowienie zabezpieczenia w przedmiotowej sprawie.

2. Sposób zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych

Jak wskazano w uchwale SN z 8 marca 2006 r., zgodnie z art. 755 § 1 k.p.c., sąd uprawniony jest do zastosowania takiego sposobu zabezpieczenia, który stosownie do okoliczności uzna za odpowiedni. Zawarte w tym przepisie wyliczenie sposobów zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych ma charakter jedynie przykładowy („w szczególności sąd może”). Według wyrażonego w tej uchwale poglądu, sąd jest związany sformułowanym we wniosku żądaniem uprawnionego co do sposobu zabezpieczenia, możliwość wyboru istnieje natomiast wówczas, gdy uprawniony wskazał we wniosku kilka sposobów zabezpieczenia, a zastosowanie jednego lub niektórych z nich wystarczy do zabezpieczenia albo gdy sąd może wydać postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia z urzędu⁴.

Mimo że wyliczenie sposobów zabezpieczenia w art. 755 § 1 k.p.c. ma jedynie charakter przykładowy, to przeprowadzona kwerenda orzecznictwa sądowego prowadzi do wniosku, iż dotychczas polskie sądy nie udzielały zabezpieczenia polegającego na zawieszeniu stosowania określonych przepisów.

W uzasadnieniu postanowienia z 2 sierpnia 2018 r. (sygn. III UZP 4/18) SN, motywując zawieszenie stosowania przepisów art. 111 § 1 i § 1a, art. 37 oraz art. 39 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2018 r. poz. 5, ze zm.; dalej: ustawa o SN) wskazał, że „w Kodeksie postępowania cywilnego jest podstawa do zastosowania środka zabezpieczającego w postaci unormowania praw i obowiązków

¹ *Vide* uchwała SN z 17 grudnia 2015 r., sygn. akt III CZP 91/15, Legalis nr 136751.

² *Vide* uchwała SN z 27 lutego 1975 r., sygn. akt II PZ 2/75, OSNC 1975, nr 10–11, poz. 146; uchwała siedmiu sędziów SN z 14 lutego 1975 r., sygn. akt V PZP 1/75, OSNC 1975, nr 5, poz. 74.

³ *Confer* np. postanowienie SN z 4 grudnia 2009 r., sygn. akt III CZP 101/09, Legalis nr 177931, w którym stwierdzono: „niedopuszczalne jest przedstawienie jako zagadnienia prawnego pytania, odpowiedź na które byłaby równoznaczna z rozstrzygnięciem sprawy”.

⁴ Uchwała siedmiu sędziów SN z 8 marca 2006 r., sygn. akt III CZP 98/05, OSNC 2006, nr 10, poz. 158.

stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania (art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz zawieszenie postępowania egzekucyjnego lub innego postępowania zmierzającego do wykonania orzeczenia (art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.)”. W związku z tym na marginesie należy wyjaśnić, że dopuszczalność zawieszenia stosowania określonych przepisów ustawy na podstawie art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c. lub art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c. jest nader wątpliwa.

Po pierwsze, zgodnie z art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c. można unormować prawa i obowiązki stron lub uczestników postępowania, natomiast zawieszane przepisy ustawy o SN nie odnoszą się ani do stron, ani do uczestników postępowania, lecz do podmiotu prowadzącego postępowanie, czyli do sądu, a w istocie do sędziów, którzy w tym sądzie orzekają.

Po drugie, sposób zabezpieczenia określony w art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c. polega na ustanowieniu przez sąd nakazów lub zakazów nieróżniących się od merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy⁵. Innymi słowy, w granicach obowiązującego prawa sąd tymczasowo normuje w indywidualnej i konkretnej sprawie prawa i obowiązki stron (uczestników) postępowania. W związku z tym wydaje się, iż należałoby przyjąć, że przepis ten nie upoważnia sądów do określania praw i obowiązków w sposób generalny i abstrakcyjny, czy to przez stanowienie prawa, jego uchylenie bądź zawieszenie.

Możliwość zawieszenia stosowania przepisów ustawy o SN nie może być w sposób przekonujący uzasadniona na podstawie art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c. W przepisie tym przewidziano, że zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych może polegać na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego lub innego postępowania zmierzającego do wykonania orzeczenia. Nie ulega jednak wątpliwości, że zawieszenie stosowania określonych przepisów ustawy o SN nie jest zawieszeniem któregośkolwiek z postępowań wskazanych w art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.

3. Właściwość SN w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia

Zgodnie z art. 734 k.p.c. w przypadku, gdy postępowanie toczy się przed SN, właściwy do udzielenia zabezpieczenia jest tylko sąd pierwszej instancji⁶. Jak stwierdzono w postanowieniu SN z 8 września 2010 r., choć „nie jest wykluczone [...] zgłoszenie wniosku o zabezpieczenie powództwa także w toku postępowania przed Sądem Najwyższym (np. w toku postępowania zażaleniowego), ale wówczas o zabezpieczeniu orzeka sąd pierwszej instancji (art. 734 k.p.c.), którym nie jest Sąd Najwyższy”⁷. Ponieważ — zgodnie z art. 175 ust. 1 konstytucji — SN nie jest zaliczany do sądów

⁵ A. Zieliński, uwagi do art. 755, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2017, n.b. 12.

⁶ Przepis ten stanowi: „Do udzielenia zabezpieczenia właściwy jest sąd, do którego właściwości należy rozpoznanie sprawy w pierwszej instancji. Jeżeli nie można ustalić takiego sądu, właściwy jest sąd, w którego okręgu ma być wykonane postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia, a z braku tej podstawy lub w przypadku, w którym postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia miałoby być wykonane w okręgach różnych sądów — sąd rejonowy dla m.st. Warszawy. Wniosek o udzielenie zabezpieczenia zgłoszony w toku postępowania rozpoznaje sąd tej instancji, w której toczy się postępowanie, z wyjątkiem przypadku, gdy sądem tym jest Sąd Najwyższy. Wtedy o zabezpieczeniu orzeka sąd pierwszej instancji”.

⁷ Postanowienie SN z 8 września 2010 r., sygn. akt III SO 5/10, Legalis nr 398020.

powszechnych, należy wskazać, że pogląd o niewłaściwości SN w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia był wyrażany również w orzecznictwie TK. Na przykład w postanowieniu z 11 maja 2004 r. TK stwierdził, że „Powołane przez wnioskodawców przepisy [tj. art. 730 w zw. z art. 732 i art. 755 k.p.c. — R.D.] służą zabezpieczeniu roszczeń, których można dochodzić przed sądem powszechnym lub przed sądem polubownym”⁸. Ponadto w ten sam sposób TK wypowiedział się również w uzasadnieniu postanowienia z 22 lutego 2006 r.⁹

4. Wyłączenie sędziów

Artykuł 48 § 1 pkt 1 k.p.c. stanowi, że „Sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziaływa na jego prawa lub obowiązki”. W piśmiennictwie prawniczym wskazuje się natomiast, iż pojęcie strony „użyte w art. 48 § 1 pkt 1 KPC należy wyklądać rozszerzająco i obejmować nim nie tylko przypadki, gdy sędzia jest powodem lub pozwanym w znaczeniu procesowym – występuje w toczącym się procesie w tym charakterze, lecz także w znaczeniu materialnym, tj. gdy nie bierze udziału [tzn. nie jest stroną w sensie formalnym — R.D.] w sprawie wszczętej na jego rzecz przez prokuratora lub inny podmiot działający na tych samych zasadach co prokurator (Rzecznik Praw Obywatelskich, organizacja pozarządowa, powiatowy (miejski) rzecznik konsumentów)”¹⁰. Ponadto na podstawie art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c. „sędzia jest wyłączony nie tylko od rozpoznania «swojej» sprawy, lecz także wniosków, które go dotyczą. Sędzia nie może zatem rozpoznać np. wniosku strony o dopozwanie go do sprawy, którą rozpoznaje, ani o dopuszczenie dowodu z jego zeznań jako świadka w tej sprawie, nie może również wydać zarządzenia o doręczeniu sobie pisma przypozywającego go do tej sprawy”¹¹.

W tym kontekście warto zauważyć, że w składzie SN, który wydał postanowienie z 2 sierpnia 2018 r., znajdowało się dwóch sędziów, którzy na dzień 2 sierpnia 2018 r. ukończyli 65. rok życia. Z kolei zawieszenie stosowania art. 111 § 1 i 1a, art. 37 oraz art. 39 ustawy o SN, a także odpowiedź udzielona przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej na przedstawione w tym postanowieniu pytania prawne bezpośrednio wpływa na ich prawa i obowiązki. W związku z tym, mając na uwadze, że zgodnie z art. 48 § 1 pkt 1 k.p.c. pojęcie strony powinno być rozumiane w oderwaniu od procesowego znaczenia tego terminu, wydaje się, że sędziowie, którzy przed dniem 2 sierpnia ukończyli 65. rok życia podlegali wyłączeniu z mocy ustawy, a tym samym nie powinni brać udziału w wydaniu postanowienia.

⁸ Postanowienie TK z 11 maja 2004 r., sygn. akt K 15/04, OTK ZU 2004/5A/51.

⁹ Postanowienie TK z 22 lutego 2006 r., sygn. akt K 4/06, OTK ZU 2006/2A/24.

¹⁰ J. Jagieła, uwagi do art. 48, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I, *Komentarz. Art. 1–366*, red. K. Piasecki, Warszawa 2016, n.b. 2.

¹¹ I. Kunicki, uwagi do art. 48, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I, *Komentarz. Art. 1–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2016, n.b. 10.

III. PODSUMOWANIE

1. Artykuł 755 k.p.c., powołany jako podstawa prawna postanowienia SN z 2 sierpnia 2018 r. (sygn. III UZP 4/18), służy zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych. Natomiast przedmiotem postępowania w sprawie, w której to postanowienie zapadło, nie jest roszczenie, lecz zagadnienie prawne. W związku z tym wydaje się, że art. 755 k.p.c. nie daje dostatecznych podstaw do ustanowienia zabezpieczenia w przedmiotowej sprawie.

2. Dotychczas sądy polskie nie udzielały zabezpieczenia polegającego na zawieszeniu stosowania określonych przepisów.

3. Na podstawie art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c. sąd może w indywidualnej i konkretnej sprawie tymczasowo unormować prawa i obowiązki stron (uczestników) postępowania. Przepis ten natomiast nie upoważnia sądów do określania praw i obowiązków w sposób generalny i abstrakcyjny, czy to przez stanowienie prawa, jego uchylanie bądź zawieszanie.

4. W orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Konstytucyjnego przyjmowano, że Sąd Najwyższy jest niewłaściwy do udzielenia zabezpieczenia.

5. Wydaje się, że sędziowie, którzy przed dniem 2 sierpnia ukończyli 65. rok życia, podlegali wyłączeniu z mocy ustawy, a tym samym nie powinni brać udziału w wydaniu postanowienia.

*Rafał Dubowski**

* **Dr Rafał Dubowski**, Biuro Analiz Sejmowych Kancelarii Sejmu, rafal.dubowski@sejm.gov.pl